

DZIENNIK URZĘDOWY

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poleskiego

Wydawany z funduszków Nauczycielstwa Okręgu.

Brześć n/B.

Dnia 25 kwietnia 1929 r.

T R E Ś Ć :

Poz.		Strona
CZĘŚĆ URZĘDOWA		
42	Konferencja z p. ministrem W. R. i O. P., St. Czerwińskim w sprawie potrzeb szkolnictwa na Polesiu	181
43	Treść rozporządzeń Ministerstwa W. R. i O. P. ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Nr. 4211 z dnia 30 marca 1929 r.	182
44	Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych z dnia 7 stycznia 1929 r. w sprawie egzaminu specjalnego, którego złożenie z wynikiem pomyślnym może uprawniać do skróconej czynnej służby wojskowej	192
45	Wyjaśnienia Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie interpretacji ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli z dn. 1 kwietnia 1929 r.	206
46	Wyjaśnienie Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie praktycznego egzaminu nauczycielskiego z dn. 19 marca 1929 r.	207
47	Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 12 marca 1929 r. w sprawie dopuszczenia do egzaminów uproszczonych absolwentów Instytutu Nauczycielskiego	208
48	Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 27 lutego 1929 r. w sprawie przysięgi służbowej nauczycieli	210
49	Okólnik Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie obozów ćwiczebnych i kursów w f. i p. w. w 1929 r.	211
50	Okólnik Kuratorjum Okr. Poleskiego z dnia 29 marca 1929 roku w sprawie prenumeraty i przesyłki Dz. Urz. Kur.	212
51	Bibliografja	213

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA:

poświęcona pracy nauczycielstwa w szkole i poza szkołą.

Strona

I. Zagadnienia pedagogiczne — O nauczaniu przyrody w okresie wiosennym	214
II. Z Polesia:	
1) Wesele na Polesiu c. d. (P. Jawtuchowicz.)	216
2) Badajmy Polesie (J. Sienkiewicz)	219
III. Odpowiedzi Redakcji	221
IV. Nadesłane książki (wydawnictwa księg. M. Arcta w Warszawie)	221

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

KONFERENCJA

z p. Min. W.R. i O.P. Śl. Czerwińskim

w sprawie potrzeb szkolnictwa na Polesiu.

Na skutek złożonego przez p. Kuratora Z. Gąsiorowskiego memorjału o potrzebach szkolnych i oświatowo-kulturalnych Polesia wraz z programem pracy na przyszłość, odbyła się w Ministerstwie W. R. i O. P. pod przewodnictwem p. Ministra Sławomira Czerwińskiego konferencja z udziałem dyrektorów departamentów, naczelników wydziałów Ministerstwa i Kuratora Poleskiego. P. Minister, podkreślwszy podczas konferencji zgodnie z wywodami memorjału uciążliwe warunki pracy szkolnej i organizacyjno-administracyjnej na Polesiu — najuciążliwsze w Rzeczypospolitej — wezwał obecnych do uwzględnienia wyłuszczonych w memorjale wniosków w możliwie najszerszych granicach. Wnioski memorjału mają na celu podniesienie poziomu i sprawności nauczania w Okręgu, oparcie pracy oświatowo-kulturalnej poza szkołą na szerszych podstawach i t. p. Podkreśla przytem memorjał konieczność utworzenia w Brześciu silnego ośrodka pracy pedagogicznej. Większość postulatów Kuratorjum będzie zrealizowana w roku budżetowym bieżącym, pozostałe zostaną umieszczone w budżecie na rok następny. Wnioski inwestycyjno-budowlane, między innymi budowa Kuratorjum, gimnazjów w Brześciu i Sarnach będą wstawione do programu budowlanego od następnego roku począwszy, z tegorocznego zaś budżetu mają być dokonane: rozbudowa gimnazjów w Kobryniu, budowa hali gimnastycznej przy seminarjum w Prużanie, przeróbka sal gimnastycznych w Pińsku i w Kobryniu. Przyznane będą również większe sumy na subsydja i pożyczki dla sejmików na budowę szkół powszechnych. W szerszych rozmiarach, niż dotychczas, została uwzględniona dziedzina oświaty pozaszkolnej zarówno pod względem liczby pracowników oświatowych w Okręgu, jak i kredytów. Nikła liczba szkół państwowych na Polesiu oraz brak w Brześciu państwowego gimnazjum dla dziewcząt skłoniły Ministerstwo do uwzględnienia wniosków Kuratorjum ewentualnego upaństwowienia szkoły zawodowej P. M. S. w Pińsku oraz prywatnego gimnazjum P.M.S. w Brześciu, o ile oczywiście władze Towarzystwa na warunki Ministerstwa się zgodzą.—

43.

Z A R Z A D Z E N I E**Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego**

z dnia 14 lutego 1929 r.

**wydane w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu w sprawie
wyplacania kosztów podróży i diet nauczycielom, prowadzącym
wycieczki szkolne.**

Na podstawie art. 42 ustęp drugi ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. № 47 poz. 462) zarządzam co następuje:

§ 1. Nauczyciele państwowych szkół średnich ogólnokształcących oraz państwowych zakładów kształcenia nauczycieli, prowadzący wycieczki szkolne, związane z nauczaniem poszczególnych przedmiotów, a zwłaszcza geografji i przyrodoznawstwa, o ile wycieczki te są wyraźnie nakazane, lub przewidziane w obowiązujących programach naukowych, otrzymują za czas trwania wycieczek normalne koszty podróży i diety według obowiązujących przepisów o należnościach za podróże służbowe, delegacje i przeniesienia funkcjonarjuszów państwowych.

§ 2. Władzą szkolną, delegującą nauczycieli do prowadzenia wycieczek szkolnych jest dyrektor, względnie kierownik szkoły w odniesieniu zaś do dyrektorów, względnie kierowników szkół właściwa terytorjalnie władza szkolna II instancji.

§ 3. Wszelkie rachunki kosztów podróży, odbytych z tytułu wycieczek szkolnych winny być sprawdzane pod względem konieczności odbycia podróży, czasu jej trwania oraz należytego użycia środków komunikacyjnych przez władze szkolne, wymienione w § 2.

§ 4. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 14 lutego 1929 r. (№ II. 15561/28).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) Świtalski.

O K Ó L N I K

**Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Liceum Krzemienieckiego
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.****w sprawie urlopów nauczycielstwa szkół powszechnych za
zwrotem kosztów zastępstwa.**

Stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych, otrzymujący roczne urlopy płatne za zwrotem kosztów zastępstwa dla studjów na Wyższych Kursach Nauczycielskich, mogą na podstawie niniejszego zarządzenia, które wydaję w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu (pismo Min. Skarbu z dnia 20 sierpnia 1929 r. № D. III. 1265/3/26 i z dn. 7 lutego 1929 r. № D. III.125/3) uzyskać zezwolenie na zwrot kosztów zastępstwa ratami miesięcznymi, w liczbie najwyżej 36-ciu poczynając od daty rozpoczęcia urlopu. W tym celu winni przed dniem 1 sierpnia, roku kalendaryzowego, w którym są przyjęci na Wyższy Kurs Nauczycielski, wnieść odpowiednie podanie z dołączeniem deklaracji według załączonego wzoru i zaświadczenia o przyjęciu na Wyższy Kurs Nauczycielski, którego wzór jest podany w załączniku № 2 do Regulaminu Wyższych Kursów Nauczycielskich (Dz. Urz. z r. 1928 Nr. 9 poz. 154).

Poręczać solidarnie na deklaracji mogą tylko stali nauczyciele względnie kierownicy publicznych szkół powszechnych, którzy na podstawie art. 9 ustęp 1 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. Dz. U. R. P. z r. 1924, Nr. 6 poz. 46), zmienionej ustawą z dnia 13 lutego 1924 r. (Dz. U. R. P. z r. 1924 Nr. 18 poz. 178), uzyskali już prawa emerytalne i którzy nie korzystają sami z urlopu płatnego za zwrotem kosztów zastępstwa. Jeden nauczyciel (kierownik) może poręczać tylko za jedną osobę.

Własnoręczność podpisów nauczycieli (kierowników) na deklaracji poświadczają inspektorzy szkolni powiatów, w których podpisani nauczyciele (kierownicy) pracują.

O ile poręczający nauczyciel (kierownik) nie czyni zadość wymienionym warunkom, inspektor szkolny winien odmówić poświadczenia jego podpisu.

Wyżej omawiane urlopy są urlopami płatnymi w znaczeniu art. 52 punkt c. ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. R. P. z r. 1926 Nr. 92 poz. 530).

W czasie trwania urlopu (studjów) potrąca się każdego miesiąca z poborów urlopowanego nauczyciela $\frac{1}{3}$ część

stał ..... nauczyciel ..... publicznej
kierowni .....

szkoły powszechnej w .....

w powiecie .....

w Okręgu Szkolnym .....

W ..... dnia ..... 19 ..... r.

Własnoręcznie podpisu p. ....

stał ..... nauczyciel ..... publiczn. szkoły powsz. w .....
kierowni .....

..... i p. ....

..... stał ..... nauczyciel ..... publiczn. szkoły
powszechnej w ..... posiadających

prawa emerytalne, niniejszem poświadczam.

Inspektor Szkolny

m. p:

.....
(podpis)

W ..... dnia ..... 19 ..... r.

O K Ó L N I K

**Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
do kuratorów Okręgów Szkolnych oraz wizytatora Liceum
Krzemieńskiego**

**w sprawie kształcenia czynnych nauczycieli szkół średnich
i zakładów kształcenia nauczycieli.**

Zwracam uwagę panów kuratorów na konieczność znacznie żywszego niż dotychczas zajęcia się sprawą dokształcania nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli.

Zamierzam bowiem w najbliższym czasie dać możność przeszkolenia wszystkim nauczycielom, którzy tego potrzebują i którzy dotychczasowymi wynikami pracy nie osiągnęli potrzebnego poziomu, prócz tego zaś zamierzam prowadzić stałą pracę w kierunku dalszego kształcenia wszystkich nauczycieli, którzy odczuwają, że szybki postęp nauki i metod wychowawczych oraz dydaktycznych wymaga stałej pracy nad sobą dla utrzymania się na wysokości aktualnych wymagań.

To dokształcanie nauczycielstwa zamierzam prowadzić dwiema drogami.

Pierwsza będzie najściślej związana z codzienną praktyką szkolną, a więc z wykonywaniem przepisanego programu. Będą to **kursy instruktorskie** z poszczególnych przedmiotów o charakterze przedewszystkiem metodycznym, prowadzone przez instruktorów i wybitnych fachowców w związku z wymaganiami programów. Kursy takie z reguły odbywać się będą w ciągu roku szkolnego i co za tem idzie—będą krótkotrwałe. Nie wyłączam jednak możliwości organizowania takich kursów w ciągu feryj świątecznych lub wakacyjnych.

Druga droga prowadzić będzie przedewszystkiem do rozszerzenia i pogłębienia przygotowania **naukowego** nauczycielstw. Będą to zazwyczaj kursy wakacyjne, prowadzone przez profesorów uniwersytetu i nauczycieli, oddających się pracy naukowej. Jakkolwiek poświęcone przedewszystkiem tematom ściśle naukowym—kursy te nawiązywać będą niejednokrotnie do pracy szkolnej nauczyciela i traktować te dziedziny wiedzy, których dokładna znajomość ważna jest w praktyce szkolnej.

Kursy takie odbywać się mogą także w ciągu roku szkolnego, o ile przeznaczone będą do przerobienia mniejszego fragmentu wiedzy lub do wprowadzenia w wyniki ostatnich badań naukowych w ograniczonym zakresie. Kursy te mogą służyć także potrzebom nauczycielstwa niewykwalifikowanego, przygotowującego się do egzaminów, zasadniczo jednak nie będą organizowane pod kątem widzenia potrzeb egzaminacyjnych.

Rzeczą bardzo ważną przy organizacji wszelkiego rodzaju kursów będzie wybór odpowiednich ośrodków pracy zaopatrzonych we wszelkie potrzebne urządzenia i pomoce naukowe, najważniejszą zaś — dobór odpowiednich prelegentów.

Spodziewam się, że przez energiczne zajęcie się organizacją kursów nauczycielskich władze szkolne przyczynią się do wytworzenia wśród nauczycielstwa atmosfery, koniecznej dla usilnej pracy nad sobą, tej atmosfery, która jest najlepszą rękojmią postępu w szkolnictwie. Liczę tu również na współdziałanie ze strony organizacji nauczycielskich, których wysiłki około dokształcania się zechce pan kurator czynnie popierać.

Od pana kuratora oczekuję współpracy w postaci zachęty do dalszego kształcenia się, skierowanej przede-

wszystkiem do tych nauczycieli, którzy tego najbardziej potrzebują. Oczekuję dalej wniosków co do miejscowości i zakładów, które nadawałyby się na stałe ośrodki dokształcania w poszczególnych przedmiotach, nadto oczekuję wniosków, jakie w danym okręgu kursy instruktorskie są obecnie najbardziej potrzebne ze względu na zauważone podczas wizytacji braki; wreszcie oczekuję ewentualnych propozycji co do osób, które, zdaniem Kuratorjum, nadawałyby się do prowadzenia kursów jednego z dwu zasadniczych typów.

Wnioski w tej sprawie zechce pan kurator nadesłać najdalej w dwa tygodnie po otrzymaniu niniejszego pisma.

Warszawa, dnia 12 lutego 1929 r. (Nr. II. 1168/29).

Za Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego.

(—) St. Czerwiński
Podsekretarz Stanu.

O K Ó L N I K

**Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Liceum Krzemienieckiego,
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, inspektorów szkolnych i na-
uczycielstwa publicznych szkół powszechnych
w sprawie przyznania stopnia podporucznika rezerwy nauczy-
cielom szkół powszechnych.**

Ministerstwo Spraw Wojskowych, pismem z dnia 15 lutego 1929 r. L. dz. 9756/Wyszk. nadesłało następujące wyjaśnienia w sprawie przyznania stopni oficerów rezerwy nauczycielom szkół powszechnych:

„1) Art. 87 Ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. wyraźnie zastrzega, że podporucznikiem rez. może być mianowany jedynie ten, kto odpowiada poniższym warunkom.

- a) ukończył Korpus Kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości, albo złożył egzamin z wykształcenia ogólnego będący uproszczonym egzaminem lub ukończył 6 klas szkoły średniej, o ile to zmniejszenie wymaganego powyżej cenzusu, uzasadnione potrzebami wojska, zostanie zarządzone rozporządzeniem Ministra Spraw Wojskowych,

- b) ukończył w czasie odbywania służby wojskowej z pomyślnym wynikiem 6-miesięczny kurs Szkoły Podchorążych Rezerwy,
- c) odbył conajmniej jedno z ćwiczeń wojskowych, przewidzianych Ustawą o powszechnym obowiązku służby wojskowej; przepis niniejszy nie ma zastosowania do tych, którzy w chwili rozpoczęcia służby wojskowej wykazują się przysposobieniem wojskowym w odpowiednim zakresie,
- d) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

2) Rezerwiści, posiadający wymagany cenzus wykształcenia, a którzy w czasie swojej czynnej służby wojskowej nie odbyli zasadniczego wykształcenia dla kandydatów na ppor. rez., mogą je uzupełnić, o ile mają nieprzekroczony 28 rok życia i conajmniej $\frac{1}{2}$ roku służby linjowej, przez zgłoszenie się ochotniczo w myśl Dziennika Rozk. Nr. 43/23, poz. 557 na normalny 6-miesięczny kurs podchorążych rezerwy.

Ukończenie kursu z wynikiem conajmniej dobrym uprawnia kandydatów do uzyskania stopnia podporucznika rez. na ogólnych zasadach.

3) Dla tych rezerwistów, którzy w latach 1919 — 1920 zgłosili się **ochotniczo** do wojska polskiego przed dniem ratyfikacji przez Sejm traktatu ryskiego i przebyli conajmniej 6 tygodni na froncie. M. S. Wojsk. organizuje w r. b. w okresie lipiec—sierpień poraz ostatni skrócony 8-tygodniowy kurs Szkoły Podch. Rez. Piech. Celem umożliwienia zastosowania art. 87 Ust. o podst. obow. i praw. of. W. P. do absolwentów tego kursu—został on w drodze wyjątku uznany za równoznaczny z normalnym kursem.

Nauczyciele, zaliczający się do tej kategorii rezerwistów, mogą wnosić podania o skierowanie ich na kurs wprost do M. S. Wojsk. Dep. Piech. najpóźniej w terminie do dnia 15 kwietnia b. r.

Do podań należy dołączyć:

- a) życiorys własnoręcznie napisany z dokładnym przebiegiem służby wojskowej (podać adres i przynależność do P. K. U.),
- b) świadectwo moralności,
- c) metrykę urodzenia w odpisie,
- d) dowód posiadania cenzusu naukowego conajmniej w zakresie 6-ciu klas szkoły średniej lub równorzędnej,

- e) zaświadczenie jednego oficera zaw. o nienagannem zachowaniu się kandydata od chwili wystąpienia z wojska.

Poza wyżej wymienionymi niema innego ustawowego rozwiązania kwestji nominacji na ppor. rezerwy“.

Warszawa, dnia 21 lutego 1929 r. (I Prez. 1179/29).

Za Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

(—) **St. Czerwiński,**
Podsekretarz Stanu.

O K Ó L N I K

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Liceum Krzemienieckiego, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich i kierownictw szkół powszechnych w sprawie stopnia ze sprawowania się na świadectwach szkolnych.

Ze względu na podniesione w tej sprawie wątpliwości, oraz różnorodne w praktyce rozumienia stopnia ze sprawowania się wyjaśniam, że ocena za sprawowanie się winna być rozumiana możliwie najściślej, t. j. jako ocena za ogólne zachowanie się ucznia w szkole i poza szkołą. Nie należy więc dołączać do tej oceny spostrzeżeń z t. zw.: pilności, uwagi i porządku ucznia; spostrzeżenia co do tych trzech dziedzin, występujące dawniej na świadectwach w osobnych rubrykach, nie istniejących dzisiaj, mogą obecnie w uzasadnionych wypadkach łączyć się ze stopniem z właściwego przedmiotu.

Warszawa dnia 22 lutego 1929 r. (Nr. II. 3760/29).

Za Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego.

(—) **St. Czerwiński,**
Podsekretarz Stanu.

O K Ó L N I K

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich i szkół zawodowych tudzież do inspektorów szkolnych w sprawie przysięgi służbowej nauczycieli.

O ile nauczyciel już przed wejściem w życie ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli z dnia 1 lipca 1926 r. w brzmieniu rozp. z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P.

Nr. 47 poz. 462) złożył przepisana wówczas w Państwie Polskiem przysięgę służbową, można zanotować ówczesną datę w dekreście ustalenia (załącznik Nr. 2 do Instrukcji z dn. 24 marca 1928 r. Dz. Urz. Nr. poz. 90 str. 204) (i przysięgi przepisanej artykułem 14 przytoczonej ustawy węgięg rotę ustalonej rozporządzeniem z dn. 22 grudnia 1926 r. (Dz. Uz. Rz. P. Nr. 131 poz. 787) nieodbierać.

Na dekrecie ustalenia należy w takim wypadku pod datę złożenia przysięgi służbowej zrobić dopisek: „Przysięgę powyższą zaliczono jako przysięgę na zasadzie art. 14 wyżej przytoczonej ustawy.“

Warszawa, dnia 27 lutego 1929 r. (Nr. II. 4384/29)

Za Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) **St. Czerwiński**,
Podsekretarz Stanu,

O K Ó L N I K

**Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
do Kuratorów wszystkich Okręgów Szkolnych, do Wydziału Oświecenia Publicznego w Wojew. Śląskiem i do Liceum Krzemienieckiego w sprawie zmiany obuwia w szkołach.**

Spostrzeżenia lekarzy szkolnych wykazały, że do najczęstszych schorzeń dziatwy i młodzieży w wieku szkolnym które w sumie powodują największą liczbę opuszczeń dni szkolnych, należą tak zwane przeziębienia. A jako przyczynę różnych zapaleń gardzieli (angin), katarów dróg oddechowych, katarów uszu z wtórnem osłabieniem słuchu, różnych cierpień reumatycznych, powikłanych niekiedy nawet schorzeniami serca, lekarze szkolni uważają parogodzinny pobyt dziatwy w szkole w zamknięciu od śniegu lub deszczu obuwia z wilgotnemi, zziębniętymi stopami.

Dodatkowo lekarze szkolni i nauczyciele zaznaczają, że podobny stan stóp wpływa ujemnie na krążenie krwi w organizmie dziecka, na jego zdolność do skupienia uwagi i zmniejsza wydajność jego pracy umysłowej.

Pozatem badania bakterjologiczne wykazały, że powietrze w tych szkołach, w których dziatwa szkolna zmienia obuwie i nosi pantofle, jest o wiele czystsze, gdyż nie wnosi ona na obuwia do izby szkolnych ulicznego brudu i kurzu z różnemi zarazkami.

Zauważono również, że dziatwa, która zmienia w szkole obuwie, chętnie czyni to samo u siebie w domu, przez co przyczynia się do propagandy tego higienicznego zwyczaju wśród swoich domowników.

Mając to wszystko na uwadze, w trosce o zdrowie dziatwy i młodzieży szkolnej, Ministerstwo zaleca, by gdzie tylko warunki na to pozwalają, a więc przede wszystkim tam, gdzie można znaleźć pomieszczenie na przechowanie obuwia i gdzie miejsca ustępowe znajdują się w samym budynku szkolnym, dziatwa i młodzież szkolna w okresie od dnia 1 listopada do dnia 1 kwietnia po przyjsciu do szkoły zdejmowała obuwie i wkładała pantofle, choćby najskromniejsze, sposobem domowym lub na lekcji robót ręcznych z resztek materiałów sporządzone.

Pantofle należy co pewien czas wietrzyć i trzepać.

W dostarczeniu niezamożnej dziatwie pantofli mogłyby przyjść z pomocą opieki i dozory szkolne.

Uregulowanie w szczegółach zaleceń okólnika Ministerstwo pozostawia administracji szkolnej.

Warszawa, dnia 11 marca 1929 r. (Nr. I, W. F. 1678/29).

Za Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

(—) **St. Czerwiński**
Podsekretarz Stanu.

44.

R O Z P O R Z A D Z E N I E

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych

z dnia 7 stycznia 1929 r.

w sprawie egzaminu specjalnego, którego złożenie z wynikiem pomyślnym może uprawniać do odbycia skróconej czynnej służby wojskowej.

Na podstawie ustępów przedostatniego i ostatniego art. 49 ustawy z dnia 23 maja 1924 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, której tekst jednolity ogłoszony został w załączniku do obwieszczenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 8 marca 1928 r. (Dz. U.R.P. Nr. 46, poz. 458) zarządza się co następuje:

§ 1. Program, zakres wymagań i sposób składania egzaminu specjalnego, odpowiadającego co najmniej 6 klasom państwowej szkoły ogólnokształcącej, a uprawniającego

do odbycia skróconej czynnej służby wojskowej zawiera regulamin i program egzaminu.

§ 2. Osoby ze świadectwem egzaminu specjalnego, podlegające obowiązkowi odbycia czynnej służby wojskowej będą mogły odbyć skróconą czynną służbę wojskową tylko w tym wypadku, jeśli zarządzenie Ministra Spraw Wojskowych, wydane w myśl art. 49 ustęp przedostatni ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z r. 1928 Nr. 46, poz. 458) takie osoby do skróconej służby powoła.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

Świtalski

Minister Spraw Wojskowych:

J. Piłsudski

Załącznik I do rozp. Min W R:
i O. P. z dnia 7 stycznia 1929 r.
(poz. 215),

REGULAMIN

egzaminu specjalnego, którego złożenie z wynikiem pozytywnym może uprawniać do odbycia skróconej czynnej służby wojskowej.

§ 1.

Egzamin specjalny ma wykazać, czy kandydat osiągnął stopień wykształcenia i rozwoju umysłowego, odpowiadający ukończeniu co najmniej 6 klas państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej.

§ 2.

Komisje egzaminacyjne ustanawia kurator okręgu szkolnego w potrzebnej liczbie przy oznaczonych przez niego gimnazjach państwowych, podając do publicznej wiadomości miejsce urzędowania komisyj, terminy egzaminu oraz terminy składania podań o dopuszczenie do niego.

Egzaminy odbywają się co najmniej dwa razy do roku.

Przewodniczącego i członków komisji powołuje kurator z pośród dyrektorów i nauczycieli gimnazjów państwowych na okres lat trzech, a w razie wakansu na resztę trzyletniego okresu.

W egzaminie mogą brać udział delegaci Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i kuratorjum okręgu szkolnego. Delegaci obecni na egzaminach nie biorą udziału w głosowaniu.

§ 3.

Kandydat, pragnący przystąpić do zdawania egzaminu specjalnego, zwraca się z podaniem o dopuszczenie do egzaminu do jednej z komisji egzaminacyjnych na terenie tego okręgu szkolnego, w którym zamieszkuje, lub w którym uczęszczał ostatnio do szkoły.

W podaniu należy zaznaczyć, z którego z trzech języków obcych nowożytnych: francuskiego, angielskiego lub niemieckiego kandydat życzy sobie być egzaminowany.

Do podania należy dołączyć:

- 1) metrykę urodzenia,
- 2) życiorys własnoręcznie napisany z dokładnem wskazaniem, gdzie kandydat się uczył, gdzie, kiedy i jakie składał egzaminy, oraz jak przygotowywał się do egzaminu,
- 3) świadectwa szkolne, o ile je posiada,
- 4) wykaz lektury z języka polskiego,
- 5) kwit kasy skarbowej, świadczący o wpłaceniu taksy egzaminacyjnej, której wysokość określa się na 50 złotych.
- 6) dwie nienaklejone fotografie, zaopatrzone własnoręcznym podpisem, umieszczonym na podobiznie,
- 7) świadectwo moralności, wystawione przez właściwe władze administracji ogólnej.

§ 4.

Wskazanie w życiorysie danych niedokładnych może spowodować niedopuszczenie do egzaminu, zaś wskazanie danych niezgodnych z rzeczywistością może spowodować unieważnienie już wydanego świadectwa.

§ 5.

Do egzaminu może być dopuszczony tylko taki kandydat, który w chwili rozpoczęcia egzaminu ma co najmniej 16 lat życia.

§ 6.

Decyduje o dopuszczeniu kandydatów do egzaminu przewodniczący komisji, który może zwolnić kandydata od egzaminu z niektórych przedmiotów, na podstawie załączonych do podania świadectw szkolnych.

§ 7.

Tematy egzaminów piśmiennych wyznacza przewodniczący komisji w porozumieniu z odnośnymi egzaminatorami.

§ 8.

Egzamin specjalny obejmuje:

a) Egzaminy piśmienne:

- 1) z języka polskiego wypracowanie na temat zaczerpnięty z lektury polskiej lub ogólny,
- 2) z matematyki dwa zadania: jedno z algebry, drugie z geometrii,
- 3) z języka obcego nowożytnego wypracowanie w zakresie materiału, wskazanego w załączonym programie egzaminu,
- 4) egzamin z rysunku.

b) Egzaminy ustne.

- 1) z religii, 2) z języka polskiego, 3) z języka obcego nowożytnego, 4) z historii wraz z nauką o Polsce współczesnej, 5) z geografii, 6) z przyrodoznawstwa, 7) z fizyki, 8) z matematyki,

§ 9.

Na wypracowanie z języka polskiego i zadanie z matematyki przeznaczona się po 4 godziny, na inne egzaminy piśmienne po 2 1/2 godziny, bez włączenia czasu, zużytego na zadawanie tematów. Pauz urządzać nie wolno.

§ 10.

Przy egzaminie piśmiennym z języka polskiego kandydat ma prawo wybrać z pomiędzy wręczonych mu trzech tematów jeden.

§ 11.

Kandydaci zdają egzaminy piśmienne pod kontrolą przewodniczącego lub nauczyciela danego przedmiotu, oraz w miarę potrzeby innych członków komisji, o ile liczba zdających jest większa niż 20.

§ 12.

Kandydatom nie wolno mieć przy sobie papieru, książek, ani pomocy naukowych, prócz słownika na egzamin z języka obcego nowożytnego oraz przyborów rysunkowych na egzamin z matematyki i rysunku. Papier ostemplowany pieczęcią dykcji odnośnego gimnazjum otrzymują oni na egzaminie. Kandydat powinien oprócz wypracowania napisanego na czysto, oddać także bruljon wypracowania i wogóle zwrócić wszystkie otrzymane arkusze papieru. Jeżeli wypracowanie jest napisane porządnie t. j. bez poprawek, może być oddane bez przepisywania.

§ 13.

Jeżeli kandydat podczas egzaminu piśmiennego korzysta z cudzej pracy, posługuje się niedozwolonemi środkami pomocniczymi lub innym w tem dopomaga, przewodniczący może bądź usunąć go od udziału w tym egzaminie, z prawem powtórzenia egzaminu w następnym terminie, bądź ocenić wypracowanie jako niedostateczne, bądź też pozbawić kandydata całkowicie prawa zdawania egzaminu specjalnego.

§ 14.

Prace piśmienne kandydat oddaje przewodniczącemu, względnie nadzorującemu członkowi komisji, który, po podcyfrowaniu ich i zaznaczeniu poprawek wręcza je odpowiedniemu egzaminatorowi.

§ 15.

Prace piśmienne ocenia naprzód egzaminator. Podkreśla on błędy, zaznaczając ich rodzaj na marginesie, a ocenę wyraża jednym ze stopni: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny. Ocena winna być poparta uzasadnieniem, określającym zalety i braki wypracowania.

§ 16.

Przewodniczący komisji przegląda wszystkie wypracowania i ustala ostateczne oceny ich przyczem może zmienić ocenę egzaminatora, motywując to na piśmie.

§ 17.

W wypadkach: 1) kiedy przewodniczący przy ustaleniu ocen stwierdzi w wypracowaniu korzystanie z cudzej pracy lub posługiwanie się niedozwolonemi środkami pomocnicze-

mi oraz 2) w wypadkach usprawiedliwionego odstąpienia kandydata lub niestawienia się na egzamin, przewidzianych niżej w § 35, przewodniczący ma prawo zarządzić ponowne wykonanie wypracowań przez poszczególnych kandydatów, wyznaczając dodatkowo w porozumieniu z odnośnym egzaminatorem nowe tematy.

§ 18.

Po ustaleniu ocen należy pozostałym członkom komisji dać sposobność zapoznania się z wypracowaniami.

§ 19.

Przed egzaminem ustnym komisja egzaminacyjna omawia i decyduje sprawę dopuszczenia kandydatów do egzaminu ustnego.

§ 20.

Do egzaminu ustnego nie mogą być dopuszczeni kandydaci, którzy:

- a) otrzymali z większości prac piśmiennych oceny niedostateczne, lub
- b) w dwóch wypracowaniach wykazali rażącą niezdolność, względnie nie zaczęli ich pisać, lub
- c) takąż nieudolność wykazali w wypracowaniu z języka polskiego.

§ 21.

Na egzamin ustny należy przygotować w sali egzaminacyjnej: prace piśmienne kandydatów, teksty autorów polskich i obcych, mapy geograficzne i pomoce do innych przedmiotów egzaminu.

§ 22.

Przed egzaminem przewodniczący dzieli kandydatów na grupy, z których każda zdaje jednego dnia.

§ 23.

Czas trwania egzaminu ustnego (ze wszystkich przedmiotów) jednego kandydata nie powinien przekraczać dwóch godzin. Gdy kandydat jest zmęczony egzaminem, przewodniczący może zarządzić przerwę celem dania mu sposobności do wypoczęcia.

§ 24.

Przewodniczący ustanawia kolejność przedmiotów egzaminu i określa czas trwania każdego z nich w granicach zakreślonych § 23. Z danego przedmiotu egzaminuje powołany do tego członek komisji, względnie zastępca, wyznaczony przez przewodniczącego z pośród członków komisji, a tylko w wyjątkowych wypadkach z poza ich grona. Inni członkowie komisji mogą brać udział w egzaminowaniu tylko za zgodą przewodniczącego.

Przewodniczący ma prawo brać czynny udział w egzaminowaniu z każdego przedmiotu. To samo prawo przysługuje przedstawicielom Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i kuratorjum okręgu szkolnego, o ile są obecni na egzaminie.

§ 25.

Ocenę odpowiedzi ustnej z danego przedmiotu ustala komisja egzaminacyjna po wysłuchaniu wniosku egzaminatora i wyraża ją jednym z czterech stopni: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny.

§ 26.

Bezpośrednio po egzaminie ustnym danej grupy kandydatów komisja egzaminacyjna ustala dla każdego z nich oceny ostateczne ze wszystkich przedmiotów egzaminu na podstawie: 1) wyniku egzaminów piśmiennych, 2) wyniku egzaminów ustnych, 3) opinii członków komisji o wyróbieniu umysłowem kandydata. Oceny te komisja wyraża zapomożą czterech stopni, wymienionych w § 25.

§ 27.

Od uchwały komisji o wyniku ostatecznym egzaminu przewodniczący ma prawo odwołać się do kuratora, który, na podstawie protokółów i wypracowań piśmiennych kandydata, rostrzyga sprawę ostatecznie.

§ 28.

Po zakończeniu narady i podpisaniu protokółów egzaminu przez członków komisji przewodniczący ogłasza kandydatom danej grupy ostateczny wynik egzaminu. W wypadku, przewidzianym w § 27, kandydat otrzymuje tylko wiadomość, że sprawa jego idzie do rostrzygnięcia do kuratora, bez żadnych szczegółowych oświeżeń.

§ 29.

Kandydat zdał egzamin specjalny, odpowiadający 6 klasom państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej, jeżeli ogólny wynik egzaminu jest co najmniej dostateczny, to jest, jeżeli ze wszystkich przedmiotów zdający otrzymał oceny ostateczne, nie niższe od dostatecznych.

W wypadkach, gdy kandydat ma z jednego przedmiotu ocenę niedostateczną, nie wykazał jednak w tym przedmiocie zupełnego braku wiadomości, a zato, zdając z innych przedmiotów, otrzymał conajmniej dwie oceny dobre lub bardzo dobre, komisja może uznać ogólny wynik egzaminu za dostateczny.

Przepis, zawarty w ustępie drugim tego paragrafu, nie dotyczy języka polskiego, z którego ostateczna ocena niedostateczna decyduje o gólnym niedostatecznym wyniku egzaminu.

§ 30.

Na posiedzeniach komisji egzaminacyjnej wszelkie wnioski zapadają większością głosów członków, uprawnionych do głosowania w danej sprawie. W razie równości głosów rozstrzyga zdanie, za którym opowiedział się przewodniczący.

§ 31.

Członkowie komisji, którzy egzaminują tylko niektórych kandydatów, głosują tylko w sprawach dotyczących tych kandydatów.

§ 32.

Uchwały komisji mogą być powzięte przy obecności co najmniej $\frac{2}{3}$ liczby wszystkich członków komisji, uprawnionych do głosowania w danej sprawie.

§ 33.

Członków komisji egzaminacyjnej obowiązuje tajemnica co do przebiegu egzaminów i treści obrad komisji.

§ 34.

Świadectwo egzaminu specjalnego podpisują wszyscy członkowie komisji egzaminacyjnej, którzy głosowali przy egzaminie danego kandydata.

§ 35.

Odstąpienie od egzaminu lub niestawienie się na egzamin w którejkolwiek fazie jego przebiegu jest równoznaczne z niezdaniem go, o ile nie zostało należycie usprawiedliwione chorobą lub inną poważną przyczyną; w tych wypadkach kandydat powinien usprawiedliwić się na piśmie niezwłocznie, a najpóźniej przed zakończeniem urzędowania komisji egzaminacyjnej, załączając odpowiednie zaświadczenia. Komisja egzaminacyjna rostrzyga, czy przytoczone powody są wystarczające i ewentualnie wyznacza termin zdawania bądź całego egzaminu, bądź brakujących części egzaminu.

§ 36.

W razie pomyślnego wyniku egzaminu przewodniczący komisji wydaje kandydatowi świadectwo egzaminu specjalnego według ustalonego wzoru, opatrzone pieczęcią tego gimnazjum, przy którym jest czynna dana komisja.

§ 37.

Z czynności komisji egzaminacyjnej należy spisać następujące protokoły:

- 1) protokół z każdego egzaminu piśmiennego, do którego dołącza się wypracowania,
- 2) protokół z posiedzenia, poświęconego sprawie dopuszczenia zdających do egzaminów ustnych.
- 3) protokoły w sprawie ostatecznych wyników całego egzaminu.

Protokoły powyższe powinny być podpisane przez wszystkich członków, biorących udział w danym egzaminie lub naradzie. Są one przechowywane w szkole, przy której czynna była komisja.

§ 38.

Egzamin specjalny można zdawać najwyżej 3 razy.

§ 39.

Przewodniczący po zakończeniu każdej trzyletniej kadencji składa sprawozdanie kuratorowi okręgu szkolnego.

§ 40.

Członkowie komisji egzaminacyjnej pobierają za swą pracę wynagrodzenie w wysokości, oznaczonej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 41.

Świadczenie, o którym mowa w § 36, nie daje prawa wstępu do klasy VII-ej szkoły średniej ogólnokształcącej ani wogóle żadnych uprawnień, wyjąwszy uprawnienie do skróconej czynnej służby wojskowej, i to tylko w wypadku wydania przez Ministra Spraw Wojskowych specjalnego zarządzenia w tej sprawie.

Załącznik II do rozp. Min. W. R.
i O. P. z dnia 7 stycznia 1929 r.
(poz 215):

PROGRAM EGZAMINU SPECJALNEGO,

którego złożenie z wynikiem pomyślnym może uprawniać do odbycia skróconej czynnej służby wojskowej.

Religia rzymsko-katolicka.

Historja Biblijna Starego Testamentu i Nowego Testamentu. Katechizm. Liturgika, historja Kościoła katolickiego w zarysie.

Język polski:

Kandydat winien:

- 1) poprawnie i biegle władać językiem polskim w słowie i w piśmie,
- 2) rozumieć podstawowe właściwości w zakresie gramatyki i stylistyki współczesnego języka literackiego.
- 3) umieć czytać z należytem rozumieniem prozaiczne i poetyckie utwory średniego stopnia trudności,
- 4) wykazać znajomość wskazanych poniżej arcydzieł literatury,
- 5) orjentować się w dziejach najważniejszych prądów literackich w Polsce.

Lektura: Kochanowski: „Treny“ lub kilka pieśni lub „Odprowa posłów greckich.“
K. Brodziński: „Wiesław.“
A. Mickiewicz: „Grażyna“, „Pan Tadeusz“, III cz. „Dziadów“ (ważniejsze sceny).
Słowacki: „Lilla Weneda“.
A. Fredro: „Zemsta.“
Orzeszkowa — wybór nowel.
Konopnicka — wybór nowel.

Sienkiewicz — wybór nowel.

„Ogniem i mieczem.“

„Krzyżacy.“

Prus: „Lalka” lub Sienkiewicz. „Quo vadis.“

L. Kubala: „Szkice historyczne“ (wybór).

Z literatury powszechnej: „Homer“ „Iljada“ i „Odyssea“
(w skróceniu).

Moljer: „Skapiec.“

Utwory napamięć: Pieśń Legionów: „Jeszcze Polska nie zginęła.“ Wybrane urywki z utworów Mickiewicza i z utworów doby pomickiewiczowskiej (np. z utworów Asnyka).

Język nowożytny obcy.

(j. francuski, angielski, niemiecki — do wyboru).

Kandydat winien umieć poprawnie w obcym języku odpowiadać na zadawane mu pytania w zakresie najprostszyc zjawisk życia codziennego oraz zdawać krótko sprawę (piśmiennie i ustnie) z przeczytanych ustępów.

Historja.

(wraz z nauką o Polsce współczesnej).

a) Kandydat winien wykazać — na podstawie odpowiedniego doboru faktów o znaczeniu ogólniejszem, a poznanych dostatecznie szczegółowo, — znajomość i rozumienie istniejących stosunków politycznych, społecznych, kulturalnych i gospodarczych narodu polskiego na tle dziejów powszechnych.

Zakres materiału:

Dzieje starożytne: Wschód, Grecja i Rzym. Z epoki średnowiecza prehistorja Polski, Rzym, Bizancjum, Mekka jako trzy średniowieczne ogniska kulturalne. Cesarstwo a papieństwo. Budowa państwa polskiego, rozwój jego. Wyprawy krzyżowe i ich skutki. Podboje tureckie. Czasy nowożytne. Wielkie odkrycia geograficzne. Odrodzenie i reformacja religijna. Wiek mocarstwowy w Polsce. Polska w czasie przewagi Francji na Zachodzie, a Turków na Wschodzie. Równowaga polityczna Europy w oparciu o militarizm absolutnych monarchij a anarchja możnowładcza w Polsce. Nowe idee polityczne w świecie i ich realizacja. Rozbiory Polski. Stan polityczny ziem polskich po rozbio-

rach. Główne wyprawy Napoleona i znaczenie jego. Kongres Wiedeński. Powstanie listopadowe w Polsce. Wiosna narodów 1848. Powstanie styczniowe w Polsce. Wojna francusko-pruska. Walka z zaborcami w Polsce. Wielka wojna europejska i znaczenie jej dla sprawy polskiej. Traktat Wersalski.

b) Kandydat winien wykazać znajomość ustroju społecznego Polski, rozumieć, co to jest państwo, państwowość polska dawniej a dzisiaj, orjentować się co do obecnego ustroju Państwa Polskiego, życia politycznego, znaczenia prawa, kultury i cywilizacji oraz obowiązków obywatela polskiego — w związku z dzisiejszem położeniem geograficznem Polski i stanem gospodarczym świata i Polski.

Geografia.

Kandydat winien wykazać znajomość najważniejszych rzeczy i zjawisk, związanych z ziemią, przedewszystkiem z ziemią polską, w ich wzajemnym związku konkretnym i z podkreśleniem zjawisk przystosowania człowieka do warunków fizycznych i biogeograficznych powierzchni ziemi.

Przyrodoznawstwo.

Kandydat winien wykazać znajomość życia organizmu w związku z jego budową i w zależności od środowiska na przykładach konkretnych roślin i zwierząt oraz znać monografię organizmu człowieka.

Fizyka.

Kandydat winien ujawnić elementarną znajomość: zasad dynamiki, własności cieczy i gazów, termometrii i kalometrii oraz dokładniejszą znajomość podstawowych zjawisk z nauki o prądzie elektrycznym wraz z ważniejszymi praktycznymi, wreszcie — zasad optyki geometrycznej.

M A T E M A T Y K A.

A. Arytmetyka i Algebra.

Liczby całkowite. Ułamki zwyczajne. Ułamki dziesiętne. Układ miar metrycznych. Wprawa w rozwiązaniu zadań z uwzględnieniem stosunków handlowych, obliczeń z dziedziny przedmiotów nauki i t. d.

Użycie nawiasów. Wzór algebraiczny. Zasadnicze prawa arytmetyki.

Liczyby względne.

Cztery działania na jednomianach i wielomianach (z wyjątkiem dzielenia wielomianu przez wielomian) Potęgowanie jednomianów. Przypadki szczególne mnożenia wielomianów. Ułamki algebraiczne.

Pojęcie funkcji; wykresy.

Równania i układy równań stopnia pierwszego (układanie i rozwiązywanie). Funkcja linjowa. Nierówność pierwszego stopnia. Rozwiązanie graficzne i dyskusja układu dwu równań linjowych. Łatwe przykłady dyskusji zadań, których rozwiązanie prowadzi do równań stopnia pierwszego.

Przybliżenia liczbowe. Wyciąganie pierwiastka kwadratowego z liczb. Pojęcie ogólne liczby niewymiernej w związku z mierzeniem odcinków. Działania na wyrażeniach pierwiastkowych.

Równanie stopnia drugiego (układanie i rozwiązywanie). Wyróżnik. Znaki pierwiastków. Trójmian kwadratowy, jego wykres, własności. Nierówność stopnia drugiego. Najprostsze przykłady dyskusji zadań, których rozwiązanie prowadzi do równania kwadratowego

Rozwiązywanie układów dwu równań: 1 i 2 stopnia, oraz łatwych układów 2 równań stopnia 2-go. Rozwiązywanie łatwych równań niewymiernych.

Postęp arytmetyczny i geometryczny skończony.

B. Geometria.

Pojęcia wstępne.

Równość odcinków, kątów i trójkątów. Symetria w płaszczyźnie.

Proste równoległe. Równoległoboki. Trapez.

Koło. Kąty w kole.

Podstawowe konstrukcje geometryczne.

Równoważność wielokątów.

Mierzenie odcinków. Proporcjonalność odcinków. Jednokładność i podobieństwo. Związki miarowe w trójkącie prostokątnym i dowolnym. Potęga punktu względem koła. Wielokąty foremne. Funkcje trygonometryczne kąta ostrego.

Obliczanie pól wielokątów.

Długość okręgu i pole koła.

Umiejętność rozwiązywania zadań konstrukcyjnych, zwłaszcza metodą miejsc geometrycznych.

Proste i płaszczyzny w przestrzeni; równoległość, prostopadłość. Kąty dwuścienne. Kąty bryłowe.

Rzut ukośny równoległy.

Wielościiany wypukłe; graniastosłupy, ostrosłupy. Pola powierzchni wielościianów. Obliczanie objętości graniastosłupów. Objętość ostrosłupa.

Walec obrotowy, stożek obrotowy, kula. Pola powierzchni oraz objętości tych brył. Pole powierzchni bocznej odcinka kulistego i warstwy kulistej; objętość wycinka kuli.

Uwaga: Nie są wymagane dowody wzorów, wyznaczających: długość okręgu, pole koła, objętość ostrosłupa, wskazane pola powierzchni i objętości brył obrotowych. Kandydaci winni jednak umieć swobodnie i wprawnie stosować te wzory, równie jak inne, w odpowiednich zadaniach.

R y s u n e k.

Kandydat winien wykazać umiejętność rysowania z natury, z uwzględnieniem światłocienia, niezbyt trudnych przedmiotów, np. sprzętów, naczyń, przyrządów, kwiatów, zwierząt wypchanych, fragmentów wnętrza i t. p.

Zwracać uwagę należy przede wszystkim na oddanie charakteru całości i ustosunkowanie szczegółów.

45.

Ministerstwo
Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego
Warszawa

Odpis.

Do

Dnia 1 kwietnia 1929 / roku Kuratorjum Okręgu Szkolnego
Poleskiego,
Nr. II.—1173/29.

w Brześciu n/B.

W sprawie interpretacji usta-
wy o stosunkach służbowych
nauczycieli.

Odpowiedź na pismo z dnia
9 stycznia 1929 r. № I-464/29.

I. Przerwa w służbie, spowodowana wystąpieniem ze służby, zwolnieniem lub wydaleniem nauczyciela, powoduje na zasadzie art. 72 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli utratę wszelkich praw, nabytych poprzednią służbą (z wyjątkiem praw zastrzeżonych w ustępie drugim art. 69 i w art. 152), a więc i utratę praw, uzyskanych na mocy art. 8.

Prawa nabyte przed przerwą mogą być nauczycielowi przywrócone w całości lub częściowo, zależnie od treści prośby i decyzji Ministra.

Prawa z art. 8 mogą być przywrócone nauczycielowi na podstawie art. 72 wśród innych przywróconych mu praw, ewentualnie może on uzyskać na podstawie art. 72 prawo do zaliczenia okresu czasu, poprzedzającego przerwę, do okresu przewidzianego w p. 1. art. 8-go.— Na podstawie art. 10 może Minister przywrócić nauczycielowi jedynie prawo do stałości, nabyte z art. 8-go.

Art. 15 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli nie odnosi się do określenia trzyletniego okresu pracy, potrzebnego do ustalenia, lecz do zaliczenia pracy i służby w Państwie Polskiem **do służby nauczycielskiej** w rozumieniu uprawnień **do uposażenia a częściowo do emerytury** (ustępy 1, 2 i 3).

Art. 108 ustawy uposażeniowej (Dz. U. R. P. № 116, poz. 924 z 1923 r.) jest obecnie aktualny wyłącznie w od-

niesieniu do zaliczania do uposażenia czasu pracy w szkołach państw obcych lub odpowiedniej pracy zawodowej.

II. Ocena pracy nauczyciela stałego nie może być wydana w dowolnym terminie z inicjatywy inspektora szkolnego, gdyż ustęp drugi art. 20 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli wyraźnie stanowi, że ocena poza-terminowa może być wydana tylko na żądanie władz szkolnych, a więc władz wyższych od władzy, która wydaje ocenę normalną, lub na wniosek interesowanego nauczyciela.

Dyrektor Departamentu

(—) **Wł. Żłobicki**

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.B.

— do wiadomości i zastosowania.

Dnia 10 kwietnia 1929 roku

Nr. I. 5282/29

Za Naczelnika Wydziału

B. Kudelka

Wizytator szkół

46.

Ministerstwo
Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego
w Warszawie

Odpis z odpisu.

dnia 10 marca 1929 r.

Do

Kuratorjum Okręgu Szkolnego
Poleskiego

Nr. II. 6210/29.

w Krakowie.

Praktyczny egzamin nauczy-
cielski—wyjaśnienie.

Na pismo z dnia 20 lutego 1929 r. № I.-T.-4845/29.

Na podstawie art. 8 rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28

poz. 258) do praktycznego egzaminu nauczyciela publicznych szkół powszechnych może przystąpić tylko nauczyciel publicznej szkoły powszechnej. Wobec tego osoby, nie będące nauczycielami w szkole powszechnej w myśl § 5 przepisów z dnia 14 grudnia 1928 r. (Dz. Urz. z r. 1929 Nr. 1 poz. 3) nie mogą być dopuszczone do egzaminu praktycznego.

Wyjaśnienie niniejsze przesądza zastosowania do wspomnianych osób w okresie przejściowym postanowienia § 3. Rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23 listopada 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 98 poz. 88) w tych województwach, w których odbywał się drugi egzamin nauczycielski (egzamin kwalifikacyjny) jeżeli według dotychczasowych przepisów osoby nie będące nauczycielami mogły być do tego egzaminu dopuszczone.

Dyrektor Departamentu

(—) **Wł. Żłobicki**

Do wiadomości

Dyrektor Departamentu

(—) **Wł. Żłobicki**

Kuratorjum

Okręgu Szkolnego Poleskiego

w Brześciu n/B.

Panom Inspektorom Szkolnym
Okręgu Poleskiego.

Dnia 25 marca 1929 r.

Nr. I-4561/29.

do wiadomości i zastosowania

Wizytator szkół

B. Kudelka

47.

Ministerstwo
Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego.

Dnia 12 marca 1929 r.

Nr. II-5890/29.

W sprawie dopuszczenia do
egzaminów uproszczonych ab-
solwentów Instytutu Nauczyciel-
skiego.

Słuchacze Państwowego Instytutu Nauczycielskiego (studjum przy Państwowym Wyższym Kursie Nauczycielskim w Warszawie) zwrócili się do Ministra z prośbą o

doduszczenie do egzaminu uproszczonego na nauczycieli szkół średnich i seminarjów nauczycielskich tych absolwentów Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, którzy skończywszy go po r. 1924, nie otrzymali dyplomów do nauczania w szkołach średnich i seminarjach nauczycielskich.

Odnosząc się przychylnie do wspomnianej prośby słuchaczy Instytutu, zamierzam zaliczać im w myśl postanowień art. 7 ustawy o kwalifikacjach zawodowych do nauczania w szkołach średnich i seminarjach w brzmieniu rozporządzenia z dnia 15 września 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 864), zmienionem ustawą z dnia 12 stycznia 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 59) okres studjów, odbytych w Państwowym Instytucie Nauczycielskim jako lata praktyki w szkole średniej ogólnokształcącej oraz w wypadkach godnych uwzględnienia udzielać im także — w razie potrzeby — przewidzianej ustawą dyspensy od przepisanego wieku w granicach nie przekraczających zbyttno normy. Zwracam jednak uwagę wobec licznych pod tym względem nieporozumień, że w żadnym razie nie mogą uwzględniać podań w tych wypadkach, gdy podania te pozostają w sprzeczności z postanowieniami ustawy.

W szczególności przypominam, że nie mogę dopuszczać do egzaminu uproszczonego takich nauczycieli, którzy bądź nie rozpoczęli praktyki nauczycielskiej w szkołach powszechnych, średnich ogólnokształcących lub seminarjach nauczycielskich przed 1 stycznia 1923 r., bądź przed upływem r. 1928 nie odbyli conajmniej 3-letniej praktyki, z czego conajmniej 2 lata w szkole średniej lub seminarjum nauczycielskiem (a więc n. p. absolwentów Instytutu z r. 1928/9, mających z racji studjów w Instytucie już tylko 1½ letnią praktykę w szkole średniej przed upływem r. 1928, o ile przed wstąpieniem na Instytut nie mieli przynajmniej półrocznej praktyki w szkole średniej lub w seminarjum w przepisanej liczbie godzin); nie mogę również uwzględniać podań takich nauczycieli, którzy praktykę w szkole średniej (wzgl. pobyt na Instytucie) mają dopiero po r. 1923, o ile we wniosku Kuratorjum nie zaznaczone wyraźnie, że ich praktykę szkolną uznaje się **za wybitną**. Brak tego warunku wywołał decyzję odmowną wielu dotychczasowych podań, gdyż absolwenci Instytutu z czasu po r. 1924 przeważnie potrzebują dla dopuszczenia do egzaminu wybitnej oceny ich praktyki.

W myśl noweli z dnia 12 stycznia 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 59) ostateczny termin zdawania egzaminów uproszczonych upływa z końcem roku szkolnego 1930/31, zechce tedy Kuratorjum w powyższym okresie czasu zwró-

cić szczególną uwagę na absolwentów Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, o ile pracują na tamtejszym terenie, jeżeli zaś mają ustawowe warunki dopuszczenia do egzaminu uproszczonego, należy ich o tem zawiadomić i zachęcić ich do wniesienia odpowiedniego podania.

O tem zawiadaniach równocześnie bezpośrednio Dyрекcję Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Warszawie celem poinformowania uczestników studjum dla b. słuchaczy Państwowego Instytutu Nauczycielskiego.

Dyrektor Departamentu

(—) Wł. Żłobicki.

48.

Minister

Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego.

Warszawa, d. 27 lutego 1929

Nr. II-4384/29

W sprawie przysięgi służbo-
wej nauczycieli.

O k ó ł n i k

do Kuratorów Okręgów
Szkolnych, Dyrekcji Szkół
średnich ogólnokształcących,
seminarjów nauczycielskich
i szkół zawodowych, tudzież
do inspektorów szkolnych.

w sprawie przysięgi służbo-
wej nauczycieli.

O ile nauczyciel już przed wejściem w życie ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli z dnia 1 lipca 1926 r. w brzmieniu rozp. z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 462) złożył przepisana wówczas w Państwie Polskiem przysięgę służbową, można zanotować ówczesną datę w dekreście ustalenia (załącznik Nr. 2 do Instrukcji z dnia 24 marca 1928 r. (Dz. Urz. Nr. 5, poz. 90 str. 204) i przysięgi przepisanej artykułem 14 przytoczonej ustawy według roty ustalonej rozporządzeniem z dnia 22 grudnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 131, poz. 787) nie odbierać.

Na dekreście ustalenia należy w takim wypadku pod datą złożenia przysięgi służbowej zrobić dopisek: „Przysięgę powyższą zaliczono jako przysięgę na zasadzie art. 14 wyżej przytoczonej ustawy“.

Okólnik powyższy pomieszczony będzie w najbliższym numerze Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.

Podsekretarz Stanu

(—) St. Czerwiński.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

do wiadomości.

Dnia 13 marca 1929 roku

Nr. C-3939/29

Naczelnik Wydziału

J. Wilk.

49.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

Dnia 19 marca 1929 r.

Nr. II-4215/29.

Obozy ćwiczebne i kursy
w. f. i p. w. w 1929 r.

Kuratorjum podaje do wiadomości, że w okresie letnim b. r. zostaną zorganizowane przez D.O.K. Toruń:

- 1) Kurs metodyczny i sportowy dla nauczycielek wychowania fizycznego szkół średnich w Wągrowcu na ogólną liczbę 60 uczestniczek. Czas trwania 4 tygodnie.
- 2) Kurs gier i sportów dla nauczycielek szkół średnich innych przedmiotów w Wągrowcu na ogólną liczbę 40 uczestniczek. Czas trwania 4 tygodnie.

Zechcą Dyrekcje zachęcić pp. nauczycielki do zgłaszania się na powyższe kursy.

Deklaracje na wzór zeszlórocznych należy nadsyłać do Kuratorjum do dnia 20 kwietnia 1929 r.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego

(—) **J. Bobka**

Naczelnik Wydziału

50.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

Dnia 29 marca 1929 r.

Nr. I-4866/29.

Prenumerata i Przesyłka
Dziennika Urzędowego
Kuratorjum

Na skutek inicjatywy samego nauczycielstwa i po omówieniu sprawy z Panami inspektorami na ich zjeździe Kuratorjum postanowiło zreformować wydawnictwo swego Dziennika Urzędowego z dniem 1 grudnia 1928 r. wprowadzając obszerny dział nieurzędowy i przyjmując za zasadę regularne miesięczne wydawanie Dziennika.

Wprowadzenie działu nieurzędowego o urozmaiconej treści przyczyni się niewątpliwie do zawodowego doskonalenia się nauczycielstwa i do rozbudzenia żywszego ruchu umysłowego.

Dochody płynące z prenumeraty Dziennika przeznaczone zostały na zasilenie Okręgowej Biblioteki—Czytelni przy Kuratorjum, jedyne go księgozbioru na terenie Okręgu o charakterze naukowym uwzględniającym głównie dział pedagogiczny — dostępnego dla ogółu nauczycielstwa.

W ten więc sposób zarówno zagadnienie fachowego pisma najbardziej przystosowanego do wyświetlania aktualnych zagadnień szkolnego życia na Polesiu — jak i sprawa czytelnictwa wśród nauczycielstwa — miały być skierowane na należyte tory. Niezbędnym jednak warunkiem osiągnięcia nakreślonych celów odpowiadającego idei powszechności podniesionych, a tak doniosłych spraw — jest prenumerata Dziennika przez ogół nauczycielstwa, któraby pozwoliła na opłacenie znacznych kosztów rozszerzonego Dziennika i uzyskanie pewnej stałej nadwyżki na pomazanie księgozbioru Biblioteki.

W przekonaniu, że idea Dziennika znajduje należyte zrozumienie u nauczycielstwa Kuratorjum poczynając od 1 marca r.b. przesyła Dziennik na ręce Pp. płatników rejoy-

nowych w ilości odpowiadającej liczbie podanej przez Pp. Inspektorów.

Praktyka wskazuje, że nauczycielstwo w dalszym ciągu — w znacznej części nie prenumeruje Dziennika, a bywały nawet rażące wypadki zwracania przez płatników rejonowych części wysłanych numerów Dziennika.

Przedkładając powyższe kwestje pod rozagę Panów Inspektorów — Kuratorjum poleca przedstawić przed dn. 20 kwietnia sprawozdanie z zabiegów, zmierzających do zwiększenia liczby prenumeratorów Dziennika i wniosku, w jaki sposób przesyłkę Dziennika na przyszłość uskutecznić.

Za Naczelnika Wydziału

B. Kudelka

Wizytator Szkół

51.

BIBLIOGRAFJA.

Jednym z najbardziej cennych wydawnictw dla osób, miłujących naukę i pragnących z nią obcować, to Poradnik dla samouków. Wydawnictwo to Kasy im. Mianowskiego, wychodzące od r. 1898, odegrało niezmiernie doniosłą rolę w okresie niewoli, gdy książka zastępować z konieczności musiała uczelnie polskie, instytucje i towarzystwa, działające swobodnie na polu podniesienia umysłowej kultury w uciemionem społeczeństwie.

Wznowiony w r. 1923 Poradnik w dalszym ciągu służy sprawie samokształcenia, przystosowując swe metody do zmienionych warunków naukowego życia obecnej doby.

Samokształcenie w Poradniku pojęte jest w najszerszem tego słowa znaczeniu, materiał naukowy ugrupowany według stopni—elementarny, średni i wyższy, w poszczególnych tomach podane są metodyczne wskazówki samodzielnej pracy, porady i najbardziej wyczerpująca bibliografja danego przedmiotu. Wszystkie te informacje w całości kształcie obejmują pełny obraz danej nauki w jej dzisiejszym rozwoju. Siedem tomów wznowionego wydawnictwa poświęcone są matematyce t. I i III fizyce, geofizyce i meteorologii t. II, krytallografji t. IV, mineralogji t. V, Botanice t. VI, VII i VIII.

Inne wydawnictwo, również Kasy im. Mianowskiego o pokrewnych celach, ujmujące jednak zagadnienie nauki polskiej z innego stanowiska, to „Nauka Polska, jej potrze-

by, organizacje i rozwój“ poświęcona badaniu warunków psychologicznych i społecznych, w jakich dokonuje się rozwój nauki.

W dziesięciu tomach czytelnik znajduje należyte oświetlenie poruszonych tak doniosłych zagadnień naszej kultury naukowej.

CZEŚĆ NIEURZĘDOWA

Zagadnienia.

O nauczaniu przyrody w okresie wiosennym w młodszych oddziałach szkoły powszechnej.

Motto: „Ludzi należy wychowywać tak, aby najpierwszej mądrości swojej nie czerpali z książek, ale z patrzenia na niebo i ziemię.

(Comenius)

Pogląd na nauczanie przyrody zmienił się zupełnie — dziś za cel nie stawia się posiadania pewnych wiadomości z zoologii i botaniki, lecz poznanie przyrody z uwzględnieniem czynnika biologicznego.

Program ministerjalny przyrody dwóch pierwszych lat nauczania poleca „podadanki z zakresu przyrody przy nauce języka polskiego ze szczególnem uwzględnieniem zwierząt domowych“. Taka krótka wzmianka o nauczaniu przyrody daje możność rozwinięcia inicjatywy ze strony nauczyciela, ale też wprowadza pewne nieporozumienie, gdyż uważa się pogadanki z przyrody za ćwiczenia w mówieniu i zatracą się w nich istotną cechę przyrodniczą, czyniąc je martwemi. W myśl zasady metody, wyświetlającej¹⁾ w oddziałach: I, II i częściowo III-im nauczanie przyrody ma na celu gromadzenie w podświadomości materiału, który w starszych klasach będzie sformułowany w pewne prawa biologiczne. Środkiem do osiągnięcia tego celu jest samodzielna obserwacja dzieci, umiejętnie kierowana przez nauczyciela.

Życie kulturalne przyczyniło się ku przytępieniu niektórych naszych zmysłów; przykładem jest narząd wzroku, którego bystość tak wielką rolę odgrywała u ludzi pierwotnych; człowiek społeczny musi sztucznie ćwiczyć swój wzrok i przyzwyczajać go do obserwacji. Dlatego też dziecko od chwili wstąpienia do szkoły powinno być pobudzane i zmuszane do należytego patrzenia, mając na

1) L. Jeleńska—Metodyka pierwszych lat nauczania.

uwadze powiedzenie Herbart: „Dzieci widzą dobre, ale rzadko postrzegają“. Terenem obserwacji dzieci jest ulica, podwórze, ogród, pole, las i t. p.

Materiał przyrodniczy może być grupowany według „zbiorowisk“ i według „pór roku“. Osobiście jestem za uzgodnieniem tych dwóch prądów: np. ten sam las może być oglądany jesienią, zimą i wiosną. Pogadanki łatwo łączą dwa zadania, dają obraz lasu w każdej porze roku i urabiają pojęcie o lesie, jako o pewnej całości.

Poniżej podaję tematy z przyrody na okres wiosenny w I i II oddziale. Każdy z poruszonych tematów nadaje się zarówno dla oddz. I, jak i dla oddz. II, tylko można przerabiać go mniej lub więcej wyczerpująco.

I Pierwsze przejawy wiosenne.

Obserwacja słońca w klasie i na podwórzu. Kiedy i gdzie silniej słońce przygrzewa? Dzień coraz dłuższy. Topnienie śniegu. Miejsca, gdzie najprędzej śnieg stopniał. Jak ojciec przygotowuje się do prac wiosennych? (dla dzieci wiejskich). Gry na dworze: lepienie kul ze śniegu, bałwana. Robienie łódek z papieru i puszczanie na strumyku wiosenne.

II. Wczesna wiosna

Wycieczka nad rzekę w czasie wylewu—kry. Miejsca, w których najprędzej zazieleniła się trawa. Miejsca, w których najdłużej leży śnieg. Wycieczka do parku lub pobliskiego lasu. Wygląd i poznawanie drzew. Powrót ptaków. Gniazdo bociana, jaskółki; domki dla szpaków. Pierwsze wiosenne kwiaty—kotki wierzby. Hodowla gałązek w klasie. Zabawki wiosenne: (dla dzieci miejskich baloniki), wiatraczki z papieru. Roboty w polu i ogrodzie (porównanie z robotami jesiennymi).

III. Koniec wiosny — początek lata

Wycieczka do sadu: drzewa, ich kwiaty i liście. Bukiet majowy (kwiaty bzu, kasztana).

Wycieczka na pole do oglądanych ozimin (porównanie). Wycieczka na łąkę. Wycieczka nad rzekę lub staw, (porównanie rzeki widzianej w czasie wylewu z rzeką na początku lata). Pierwsze jarzyny: rzodkiewka, szczaw, sałata i t. p. Pierwsze owoce letnie: (o ile możliwości ten sam, który był oglądany jesienią i wczesną wiosną).

Pogadanki o tem, gdzie spędzą lato?

Co myślą latem robić?

Układając powyższe tematy, posługiwałam się szkicami lekcyj w artykułach — Pracy szkolnej, rok 1927 № 8 i rok 1928 № 1, 3 i 6 p. t. „Pory roku — w programie nauki“, które podał i krytycznie ocenił B. Kubski.

W tych szkicach poruszony jest jeden pomysł, godny uwagi nauczycieli przyrody, a mianowicie żywy kącik w klasie. Nieraz narzekamy na brak ogródków przy szkołach, których walory wychowawcze i dydaktyczne są powszechnie znane. Taki kącik żywej przyrody w klasie — czy to nie jest w minjaturze ogródek szkolny? Klasa tam obserwuje życie roślin, a opiekując się kącikiem, uczy się kochać przyrodę i szanować pracę.

A. Zdanowiczówna.

Przyp. Red. Dobre przykłady lekcyj przyrody dla oddz. I i II znaleźć można w książce Librachowej i Selmowiczówny p. t. Pogadanki z dziećmi (wyd. Naszej Księgarni), dla klas starszych w książce Haberkantówny p. t. Protokoły lekcyj przyróżdoznawstwa cz. I, II i III (wyd. Książnicy — Atlasu).

Z Polesia.

Wesele na Polesiu.

c. d.

W niedzielę, ze wschodem słońca, ożywiony ruch panuje w domach państwa młodych: młodzi ubierają się do ślubu, gospodarze domu przygotowują stoły dla gości, którzy niebawem nadejdą, ale tylko na krótko. Panna młoda spełnia wobec sąsiadów ostatni tradycyjny obowiązek (ciężki, ale nieodwołalny) — obchodzi domy swej wioski, zapraszając wszystkich na uroczystość błogosławieństwa. Kłania się mówiąc „Proszę na błogosławieństwo“ i odchodzi. To samo czyni u siebie i pan młody. Wszyscy ci, którzy uctowali w sobotę, przybywają i zajądają pospiesznie. Młodzi nie przyjmują udziału w tym posiłku.

Młoda przystrojona do ślubu. Zbliża się wielka uroczysta chwila — pożegnanie się młodej z domem i rodziną, — chwila, w której ojciec z matką mają błogosławić swemu dziecku. Pośrodku chaty stoi stół, przykryty białym obrusem; na stole leży czarny chleb; przy stole siedzą ojciec młodej, matka i najbliżsi krewni (4—6 osób). Brat rodzony,

lub przybrany trzykrotnie oprowadza młodą zapomocą chustki dookoła stołu; za każdym razem młoda kłania się siedzącym przy stole dół do ziemi i całuje chleb. Cisza grobowa zalega chatę; obecni stoją nieruchomo; prawie wszystkim cisną się łzy do oczu, nie mówiąc o młodej, jej ojcu i osobliwie matce. Matka z ojcem trzymają obraz, który młoda zabierze ze sobą do nowego domu. Następują ze strony rodziców życzenia szczęścia w przyszłym życiu, zaiste chrześcijański pocałunek — i uroczystość skończona. Wychodzą na podwórze, wsiadają do wozu; obok młodej umieszcza się drużkę, naprzeciw dwie swatki, brat młodej i furman z przodu. Matka trzy razy obchodzi wóz, trzymając w ręku kołacz chleba, kropi wóz święconą wodą, kołacz chleba kładzie przed końmi z przodu. Muzyka i śpiewy wykluczone. Odjeżdżają. Rodzice młodych pozostają w domu.

Młodzi przed ślubem ze sobą prawie nie rozmawiają. Panna młoda przebywa w towarzystwie drużki, która z ubioru niczem się od niej nie różni; jedynie owe trzewiki, nowiuteńkie, prezent narzeczonego, oraz wzrost wyższy (w ten sposób się dobieira drużkę) zdradzają młodą. Młody ma za pazuchą zawinięty w chustkę maleńki kołaczek razowego chleba i przypięty do czapki wianuszek. Ślub odbywa się bezpośrednio po mszy. Pośród cerkwi rozciągają kawałek płótna, na którym mają stanąć młodzi; pod płótno kładzie się dwie monетки (aby młodym się wiodło). „Marszałok“ przyprowadza do płótna młodego, następnie młodą. Przed ślubem rozplatają swatka z drużką warkocz panny młodej, którego ona już nigdy nie zaplecie. Wówczas zjawia się kapian, następuje obrządek ślubu.

Po ślubie młode małżeństwo naprędce posila się; odbywa się to najczęściej na wozie młodego. Następnie młodzi wsiadają do jednego wozu i jadą do rozstajnych dróg; tu każde wsiada do swego wozu i jedzie do domu. Młodych spotyka przed domem matka z ojcem; spotykają chlebem i piwem. Każde z młodych przez pewien czas siedzi na wozie i czeka na wyjście rodziców. W tym czasie zbiega się na spotkanie młodych dziatwa i młodzież z całej wsi. Nastrój panuje radosny. Swatki śpiewają.

„Stojała Hannoczka pod wyńciom,
Czysała kosońku grybińciom.
Komuż toj grybińczyk oddaty?
Oddałaab grybińczek — nykomu ny oddam,
Tółko starszoz systróncy oddam“.

„Pryjichała w wyńciu,
 Sypała złotom, popylciom;
 Wyjdy, mationko, pozbyraj!
 Ny zbyraj, mationko, — ny zbyresz,
 Dröbny slozońki rozlyjesz“.

„Zrabaly jawora tonkogo, wysokiego,
 Zwynczially charoszogo mołodogo,
 Batoryńka sławnogo, a rodońku bogatogo“.

Dopiero po tych śpiewach wychodzą ojciec z matką; dają piwa siedzącym na wozie młodemu (młodziej), družce i swatkom. A młodziej stoi dookoła i temu wszystkiemu uważnie przypatruje się. Wchodzą do chałupy, jedzą obiad. Młoda siada za stołem na ławie, przykrytej „posagom“ — kocem lub kożuchem (zwyczaj nie pozwala usiąść na gołej ławie). Dalej następują pieśni:

„Chorosza krasa
 Gannoczka nasza;
 Jak u szlubu pobuwała,
 Dopiro pochoröszczała, pokrasn'iszała,
 Jak na posadzy s'ila“

Lytiat gałońki w tri riadońki,
 A zozulka najpoperód;
 Us'i gałońki zaszczybytały,
 A zozulka zakowała.

Iszly d'iwońki
 W try riadońki;
 Us'i dywońki po ławkach s'ily,
 A Gannoczka na posadzy s'ila.
 Us'i dywońki zaspowały,
 A Gannoczka zapłakała“.

„Deś ty, Gannoczka mołodeńkaja,
 Kalynoju umywałasja,
 Rożoju utyrałasja!

— Ja kalynoju ny umywałasja,
 Rożoju ne utyrałasja:
 Takaja ja, mołodeńkaja,
 Na posadzy udała sia!

P. Jawtuhowicz.

(d. c. n.)

Badajmy Polesie i studjujemy jego etnografję.

Bodaj najciekawszą dzielnicę Państwa Polskiego pod względem fizjo i etnograficznym stanowi Polesie. Najciekawsza może dlatego, że najmniej naukowych prac, najmniej monografij mamy poświęconych Polesiu. A jednak teren ten, choćby ze względu na jego przyszłość, zasługuje na to, by więcej poświęcić mu uwagi.

Uprzytomnić sobie należy, że Polesie to zapadła niecka, że tę nieckę, przez przebicie naturalnych spadów, bardzo łatwo można zamienić w żyzny kraj o urodzajnej glebie i bujnych łąkach, a stanowiący pierwszorzędny teren rolniczo-hodowlany. Obecny mieszkaniec Polesia t. zw. poleszук wyszedł już z okresu pierwotności kulturalnej. Prawda, natura przez całe wieki wycisnęła swoje piętno na psychice poleszuka, zrobiła z niego typ swoisty, typ jednak nie pozbawiony bardzo wielu cech dodatnich. Pierwsze, co przy bliższem zetknięciu i nieco dłuższej obserwacji rzuca się w oczy, to zdolność poleszuka do przyjmowania i przyswajania ze zrozumieniem poczynań kulturalnych. Dzieci poleskie odznaczają się inteligencją i wrażliwością.

Daleko trudniej zyskać zaufanie dorosłego poleszuka. Przypisać to należy w znacznej mierze długotrwałej nie-szczęśliwej okupacji Rosji, która systematycznie starała się spaczyć przyrodzony charakter wszystkich swoich obywateli. Pod względem rozwoju umysłowego, poleszук nie zajmuje miejsca ostatniego w państwie. Poleszук bezwzględnie prędzej się orientuje i lepiej potrafi przystosować się do zmienionych warunków, niż taki np. mieszkaniec Wileńszczyzny. Ciągła walka o byt, walka nader ciężka, musiała wyrobić pewien spryt życiowy. Eksploatacja Polesia, to dziedzina zupełnie nieomal nietknięta. Poważnem dziełem jest praca prof. Moszyńskiego p. t. Polesie. Ogólnie dzielą ludność Polesia na dwie części. Część południowo-zachodnia — to rusini, część północno-wschodnia — to białorusini. Wymyślono nawet djalekt brzesko-wołyński. Może tak nie jest. Może poleszук stanowi typ odrębny w wielkiej rodzinie narodów słowiańskich, który uległ naporowi z południowego-zachodu rusinom, a z południowego-wschodu białorusinom. Może nad tem zagadnieniem warto się zastanowić. Przyszłość Polesia, jego rola, jako części składowej państwa, jego regionalizm, odegra tem wybitniejszą rolę, im lepiej i bliżej prawdy będzie rozstrzygnięte zagadnienie etnograficzne Polesia. Wszyscy ci, których los na dłużej, lub krócej związał z Polesiem,

powinni mieć się tej pracy, choćby gromadząc surowy materiał dla prac syntetycznych. W pierwszym rzędzie mieć się tej pracy z natury swego posłannictwa — winno nauczycielstwo miejscowe. Pole do pracy wdzięczne. Badajmy więc Polesie i studjujemy jego etnografję.

Józef Sienkiewicz.

Różne.

Dział Ochrony Roślin Zakładu Doświadczalnego Uprawy Torfowisk pod Sarnami zwraca się z prośbą do nauczycielstwa szkół powszechnych na Polesiu o rejestrację chorób i szkodników roślin uprawnych, występujących na terenie wojew. Poleskiego.

Nauczycielki i nauczyciele, mieszkający na wsi mają łączność bezpośrednią z rolnikami i łatwo mogą się dowiedzieć, jakie choroby i szkodniki zagrażają roślinom uprawnym w danej miejscowości. Zebrane wiadomości i okazy chorych i uszkodzonych roślin wraz ze szkodnikami należy nadsyłać do Działu Ochrony Roślin, skąd po oznaczeniu będzie nadesłana porada. Korespondenci, nadsyłający takie wiadomości systematycznie w ciągu wiosny, lata i jesieni, otrzymają dla szkoły kolekcję owadów szkodliwych. Taka kolekcja będzie służyć jako pomoc szkolna do rozpowszechniania wiadomości o zwalczaniu szkodników roślin uprawnych. Po wszelkie informacje w danej sprawie należy się zwracać do Pani M. Boczkowskiej, Zakład doświadczalny uprawy torfowisk, poczta Sarny.

III. Odpowiedzi Redakcji.

- P.W. Polkowski, Janów —Materiał nadesłany wykorzystamy.
- Nadsyłane artykuły prosimy pisać czytelnie i na jednej stronie arkusza.
- Informujemy, że materiały, przeznaczone dla „Części nieurzędowej” Dziennika nauczycielstwo może nadsyłać — podobnie, jak i pisma urzędowe—za opłatą ryczałtowaną.

IV. Nadesłane książki:

- STEIN i ZAWILIŃSKI: Gramatyka języka polskiego dla szkół powszechnych i średnich.
- B. DYAKOWSKI: Przyroda, dla oddziału IV i V szkół powsz.
- B. DYAKOWSKI: Historia naturalna, kurs niższy, ułożony, podług zbiorowisk, cz. I i II.
- GALLE i RADWANOWA: Nasza książka, Wypisy i ćwiczenia dla klasy II—V-iej szkół powszechnych.
- GALLE: Wypisy polskie, cz. I, II, III, IV i V dla szkół średnich i powszechnych.
- SZ. SZOBER: Gramatyka polska w ćwiczeniach. Podręcznik dla szkół powszechnych, cz I—IV.
- JAN GRABOWSKI: Geometria pogładowa dla klas niższych, cz. I i II.
- S. KARPOWICZ: Nasz świat, książki do czytania, dla drugiego, trzeciego i czwartego oddziału szkoły powszechnej.
- ST. ŁAGANOWSKI: Geografja, cz. I — ogólna, dla szkół dokształcających.

Wydawnictwa M. Arcta w Warszawie ul. Nowy-Świat № 35.

Ogłoszenie na okładce: cała strona 100 zł., pół strony 60 zł.,
 $\frac{1}{4}$ strony 30 złotych.

Ogłoszeń w tekście nie umieszczamy.

Cena prenumeraty rocznej Dziennika Urzędowego 7.50 zł.

Adres Redakcji i Administracji Brześć n/B. — Kuratorjum.
Wszelką korespondencję i prace przeznaczone dla „Części nieurzędowej“ Dziennika, prosimy nadsyłać bezpośrednio pod adresem: Państwowe Kursy Nauczycielskie w Brześciu n/B., ul. Krzywa 88.

Nazw 1800

Drukarnia Literacka

Brześć n/B 3-go Maja 3.

Tłoczono w drukarni **Literackiej** w Brześciu nad Bugiem
z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Poleskiego.